

ERŐS KINGA

Magyar narancs, román nyugdíj

- „– Mi ez?
– Narancs.
– Narancs?!
– Narancs. Kicsit sárgább, kicsit savanyúbb, de a mienk.”

Bacsó Péter filmjében hangzik el a fenti párbeszéd, amikor Pelikán elvtárs ünnepélyes keretek között citromot kóstoltat narancs helyett Bástyá elvtárral. Utóbbi fancsali képet vág ugyan, de a magyar narancsra mégiscsak büszkének kell lennie. A helyzet is ezt kívánja.

Mezey Katalin *A kortárs magyar irodalom alkotóinak és intézményeinek helyzetéről* című tanulmányát (Magyar Napló, 2014. október, 18–22.) olvasva ez a filmjelenet jutott eszembe. Mert a szerző alaposan áttekinti jelen problémáinkat, s írását olvasva szembeötlő, hogy milyen sok kezdeményezés valósult meg az elmúlt húsz évben. S ennek örülnünk kell, még ha olykor önkéntelenül fancsali képet is vágunk. Hiszen 1994 óta van NKA, s lássuk be, ha nem lenne, sokkal nagyobb bajban lennének a kortárs irodalom alkotói, szereplői. Létrejött az MMA, amely tagjait kézzelfoghatóan képes segíteni, pályázatai révén már a kis könyvkiadók egy-egy kötetének nyomdaköltségéhez is hozzájárul. Utóbbi inkább gesztusértékű támogatás, hiszen csak egy-egy könyv megjelenését szolgálja, de a nehéz helyzetben levő, minőségi szép-irodalmi műveket megjelentető kis könyvkiadóknak ez is nagy segítség. Lététől azonban nem várhatunk minden bajunkra gyógyírt. Mezey Katalin írását olvasva látjuk azt is, mi mindenünk volt – igen, nekünk, a szakmának: elérhető árfekvésű alkotóházak, egészségbiztosítás, nyugdíj stb. Igen, valamikor. Ma már nincs. Hogy baj van, hogy mindez így nem jó, régóta köztudott. Magam már ebbe a szép új világba nőttem bele, s csupán elbeszélésekből, hallomásból tudom, hogy régebben ez másként volt. Külföldön járva pedig tapasztalom, hogy a kultúrafinanszírozás, az irodalom támogatása másképp működik. Romániában például, ha valaki tagja a Román Írószövetségnek, a nyugdíjösszegének 50%-át onnan is megkapja. Egyszerű példával: ha egy írónak 100 000 forint a nyugdíja (amelyet a Nyugdíjintézetől kap, mert élete során itt-ott dolgozott, tanárként, kubikusként vagy bármilyen munkavállalói minőségben), akkor az Írószövetségtől még a kap hozzá 50 000 forintot (talán

azért, mert több évtizedes munkájával tett valamit nemzetének kultúrájáért), így havonta 150 000 forintból kell megélnie. A román állam költségvetésébe ez miért fér bele? Talán, mert akkora tétel, amely nem ejt semmilyen sebet rajta? Talán, mert a politika felismerte ennek a hangulatjavító intézkedésnek az előnyeit? Talán, mert jobban megbecsüli íróit? Vagy jobban fél tőlük? Talán, mert a román Írószövetség egyik vezetője kétszer is gazdasági miniszter volt?

A Mezey Katalin által egybegyűjtött problémák közül azért erre az egyre, az idős alkotók gondjaira fókuszálunk, mert ők a legkiszolgáltatottabbak, főleg, ha betegek, munkaképtelenek. S bevallom, azért is, mert ez a probléma minden alkotót érint. Mi, fiatalabbak is megöregszünk majd, s előbb-utóbb hasonló gondokkal kell szembenéznünk. Az MMA létrehozása pedig csak elenyészően kevesük problémáját oldja meg. Hiszen, mint neve is mutatja: akadémia. De ki gondoskodik az idős írókról, a kismesterekről?

Munkám során sokszor kezembe kerülnek segélykérő levelek. Általában olyan idős írószövetségi tagok írják, akik lehetetlen helyzetbe jutottak, s elkeseredésükben, kilátástalanságukban fordulnak hozzánk. Sokáig nem tudtunk rajtuk segíteni. Idén nyílik először arra lehetőség, hogy szerény szociális támogatást nyújthassunk. Ennek is örülnünk kellene! Mégsem tudok örülni, mert nem ebben látom a megoldást. Nem hiszem, hogy az alkalmi segélyek, amelyeket óhatatlanul átítat a „nekem a kérés nagy szégyen” attitűdjé, s csak egy pillanatnyi lélegzetvételhez juttatják a rászorulókat, hosszútávon megoldást jelentenek. Kortárs irodalomunk legnagyobb problémája, hogy sokszor annak is örülnünk, ha abba a bizonyos magyar narancsba haraphatunk bele. A jól működő modelleket, kicsit átalakítva, kicsit megcsonkítva, kicsit olcsóbban adaptáljuk, s csodálkozunk, hogy relatív sok pénzből mégsem születnek érezhetően nagy eredmények. Az alkalmi segélyek helyett az idős írók helyzetének javítására, a fiatalabb írónemzedékek reménytelibb és kiszámíthatóbb jövőképe érdekében is a román modell hazai bevezetése lenne a hosszú távú és bölcs megoldás. Sok mindent elárulna arról is, hogy miként becsüli meg egy nemzet a saját írástudóit. Azokat is, akiket nem fordítottak sok nyelvre, nem lettek akadémikusok, nem kaptak magas rangú állami elismeréseket, de műveik színvonalasak, reflexióik, kísérleteik hatást gyakoroltak alkotótársaikra, s részei és alakítói annak a kinagyított pillanatfelvételnak, amelyet úgy hívunk: kortárs irodalom.